

SUKUPUOLISENSITIIVISYYDEN KÄSITTELY KUVAKIRJOJEN AVULLA VARHAISKASVATUKSESSA

- ohjatun toiminnan suunnitelmat

Maria Haataja ja Viivi Kataja-Junttonen
15.9.2021

Sisällys

KÄYTTÄJÄLLE	6
Toimintatuokioihin liittyvät kirjat.....	7
Tyttöjen ja poikien leikkeihin kohdistuvat stereotypiat.....	8
Tyttöjen ja poikien leikkeihin kohdistuvat stereotypiat sekä tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotypiat	10
Tyttöjen ja poikien leikkeihin kohdistuvat stereotypiat.....	12
Tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotypiat sekä ystävyyss.....	14
Tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotypiat sekä ystävyyss 2	16
Tyttöjen ja poikien harrastuksiin kohdistuvat stereotypiat	17
Tyttöjen ja poikien harrastuksiin kohdistuvat stereotypiat 2	18
Erilainen sankaritarina sekä tyttöjen ja poikien harrastuksiin kohdistuvat stereotypiat	20
Erilainen sankaritarina	21
Ystävyys, erilaisia ja samanlaisia.....	22
Tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotypiat sekä sukupuolen moninaisuus	24
Sukupuolen moninaisuus sekä ystävyys.....	26
Sukupuolen moninaisuus 2	27
Sukupuolen moninaisuus sekä ystävyys 2.....	28

KÄYTTÄJÄLLE

Olemme suunnitelleet esimerkkejä opetus- ja toimintatuokioista, joiden avulla voidaan lasten kanssa käsitellä sukupuolisensitiivisyyteen, sukupuolten tasa-arvoon ja sukupuolen moninaisuuteen liittyviä teemoja. Tuokiot rakentuvat kirjan lukemisen ja kirjan pohjalta käytävän keskustelun lisäksi erilaisten toimintojen ympärille. Tuokioiden suunnittelun lähtökohtana ovat olleet varhaiskasvatuksen pedagogiset periaatteet.

Tuokioiden toteuttamiseksi olemme laatineet useita toimintaehdotuksia, joista aikuinen voi valita itselleen ja lapsiryhmälleen sopivimmat. Työtapojen valintaan ja toteutukseen vaikuttavat käytettävissä oleva aika, tavoitteet sekä lasten lukumäärä, ikä, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Katsomme suunnitelmien sopivan noin 4–6-vuotiaille lapsille ja soveltaen tätä nuoremmille tai vanhemmille. Kirjojen avulla voidaan käsitellä monia eri aiheita ja teemoja. Tuokioissa käsiteltävien kirjojen valinnan helpottamiseksi jaottelimme kirjat teemoittain.

Toimintatuokioihin liittyvät kirjat

<p>Tyttöjen ja poikien leikkeihin kohdistuvat stereotypiat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hulkko: Hurja Maija • Kanto: Paavo Virtanen • Lindenbaum: Kenta
<p>Tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotypiat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanto: Paavo Virtanen • Love: Julius • Toivola: Roni • Willis: Aki-krokotiili
<p>Tyttöjen ja poikien harrastuksiin kohdistuvat stereotypiat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Docherty: Riku-ritari • Lemmetty: Isän poika • Nopola: Rauhallinen Erkki
<p>Sukupuolen moninaisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Autere: Lohikäärmevauva • Love: Julius • Marttinen & Salminen: Kuu • Walton: Erkki-nalle
<p>Erlainen sankaritarina</p> <ul style="list-style-type: none"> • Docherty: Riku-ritari • Waddell: Prinsessa Ruusunnuppu
<p>Ystävyys, erilaisia ja samanlaisia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Härmälä: Beiron-koira • Marttinen & Salminen: Kuu • Toivola: Roni • Walton: Erkki-nalle • Willis: Aki-krokotiili

Tyttöjen ja poikien leikkeihin kohdistuvat stereotypiat

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Hulkko, J. (2019). Hurja Maija. Karisto. [25 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan ennako-odotuksia ja roolipaineita, joita aikuiset kohdistavat lasten leikkeihin. Maija ei halua pukeutua prinsessaksi vaan haluaa olla merirosvo.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Rohkaista lasta olemaan oma itsensä ja ilmaisemaan itseään haluamallaan tavalla. • Kunnioittaa lapsen valintoja. • Vahvistaa lapsen itsetuntemusta ja itseluottamusta. • Rohkaista lasta sanalliseen, kuvalliseen ja keholliseen ilmaisuun.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
<p>Toiminnan kulku:</p> <p>1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Aktivoivia kysymyksiä: Oletko sinä tehnyt näin? Mitä hassuja kalojen nimiä kirjassa mainitaan? Tarkastelkaa kuvista Maijan ilmeitä.</p> <p>2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta: tapahtumapaikka, päähenkilö, aikuisten rooli. Mikä ongelma Maijan on ratkaistava? Kuinka tarina päättyy? Mitä tunteita Maija ja Maijan päätös herättää? Miksi Maija haluaa olla merirosvo? Mitä vahvuuksia Maijalla on?</p> <p>3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Pohtikaa lapsiin kohdistuvia rooliodotuksia. Haluavatko kaikki tytöt olla prinsessoja tai pojat prinssejä? Keitä roolihahmoja lapset itse haluaisivat esittää? Miksi?</p> <p>Anna jokaiselle lapselle aikaa ja tilaa kertoa halutessaan ajatuksistaan ja mielipiteistään. Aikuisen tehtävä on ylläpitää myönteistä, hyväksyvää ja sallivaa ilmapiiriä.</p> <p>4. Toimintaehdotuksia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi voi suunnitella ja esitellä oman suosikkiroolihahmonsa tai idolinsa piirtämällä, muovailemalla tai askartelemalla. Mikä sen nimi on? Mistä se pitää? • Lapsi voi esittää roolihahmoaan draaman keinoin. Mitä se tekee? Tehdään pienesityksiä. Tukena voi olla rooliasuja tai pehmoleluja. • Miettikää eri hahmoille tyypillisiä ilmaisuja. Miten vauva / pieni lapsi / hieno nainen / arvokas vanha herra / balettianssija liikkuu ja puhuu? Hahmot voivat olla myös eläimiä: vihainen koira, tyytyväinen kissa, pelokas hiiri jne. Kokeilkaa, leikkikää ja keskustelkaa. • Lähtekää mielikuvitusmatkalle merelle ja meren pohjaan. Mitä sieltä löytyy? Tuokio voidaan yhdistää satu- tai musiikkiliikuntaan tai rentoutusharjoitukseen. Kuunnelkaa Saint-Saënsin Akvaario. Lapset liikkuvat vapaasti kaloina. Kun musiikki loppuu, kalat pysähtyvät, kunnes musiikki jälleen soi. https://www.youtube.com/watch?v=lyFpZ5MZ7kk • Lapset voivat piirtää / maalata erilaisia kaloja tai mereneläviä, jotka leikataan irti ja liimataan akvaariotauluksi. Keksikää kaloille hassuja nimiä. Tutkikaa kirjoista tai netistä kalojen moninaisuutta. Vinkki kalojen nimistä: https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_kaloista#cite_note-vanamo-1

Arviointi:

Lisävinkkejä: Pitäkää päiväkodin naamiaiset, johon kaikki saavat osallistua haluamissaan rooleissa.

Huomioita:

Tyttöjen ja poikien leikkeihin kohdistuvat stereotyyptiat sekä tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotyyptiat

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Kanto, A. (2011). Paavo Virtanen ja tyttöjen tavarat. Karisto. [30 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan sukupuoleen liitettyjä stereotyyppioita ja kahtiajakoa tyttöjen ja poikien maailmoihin niin tavaroissa, vaatteissa, väreissä kuin leikeissäkin. Paavo kokeilee, millaista olisi olla tyttö.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Tunnistaa ja purkaa rajoittavia käsityksiä ja roolimalleja, joita aikuisten asenteet, muoti, media ja kaverit tarjoavat. • Rohkaistaan monipuolisiin leikkeihin kaikkien kanssa ja kokeilemaan erilaisia rooleja ja tapoja ilmaista itseään. • Ohjataan itsenäiseen ajatteluun sekä tunteiden tunnistamiseen.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Erityisesti kiinnittäkää huomiota Paavon ilmeisiin ja kuvituksen värimaailmaan. Millaisia tunteita ilmeet kuvastavat? 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Mistä leikkikalusta Paavo pitää? Mitä mieltä Paavo on tyttöjen tavaroista? Onko Paavosta hauskaa olla Jasmine Kukkanen? Kuinka siskot suhtautuvat Paavon leikkeihin? Miten kertomus päättyy? 3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Lapset voivat kertoa lempitavaroistaan, -väreistään ja leikeistään. Pohtikaa, onko olemassa vain tyttöjen tai poikien tavaroita, vaatteita tai värejä? Voiko poika leikkiä nukeilla ja tyttö dinosauruksilla? Pitävätkö kaikki pojat samoista asioista? Pitävätkö kaikki tytöt samoista asioista? Voiko poika pukeutua pinkkiin, hameeseen tai kukkapaitaan? Ohjaa keskustelua ja tee tarvittaessa lisäkysymyksiä: Miksi ajattelet näin? Entä jos joku toimii toisin? 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi voi piirtää itselleen mieluisasta asiasta ja halutessaan kertoo siitä muille. Tarjolla voi olla myös valmiita värityskuvia. Oman tunnetilan voi ilmaista piirtäen ja värejä käyttäen. • Yhdistäkää piirtäminen / maalaaminen ja musiikin kuuntelu. Valitkaa kuunneltavaksi erityylisiä tai eri soittimilla tuotettuja kappaleita ja lapsi saa piirtää mielikuviaan tai tunnekokemustaan. Musiikki voi myös rauhoittaa. Tutkikaa, kuinka värejä yhdistelemällä syntyy uusia värejä. • Laulakaa ja leikkikää Värilaulu https://areena.yle.fi/audio/1-4312126 • Tunnekorttien tai kuvien avulla voitte käydä läpi erilaisia tunteita. Mikä tuottaa iloa / surua / jännitystä / pelkoa / suuttumusta / hämmästyttä? Miten voi toimia, kun tuntuu pahalta? • Esittäkää erilaisia tunnetiloja ilmein ja elein. Yksi lapsi esittää, toiset arvailevat, mitä hän esittää. Jokainen saa halutessaan vuorollaan esittää.

Arviointi:

Lisävinkkejä: Lapsi voi tuoda kotoa nähtäväksi oman suosikitavaransa tai lelunsa ja esitellä sen toisille.

Huomioita:

- Voitte käsitellä aihetta useammalla toimintatuokiolla keskittyen eri asioihin.
- Tunnekortteja on saatavilla maksutta mm.
  - <https://www.tukiliitto.fi/tukiliitto-ja-yhdistykset/kehittamistoiminta/paattyneet-hankkeet/mahti-projekti/mahti-tunnekortit/>
  - <https://mieli.fi/fi/julisteet-ja-kortit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen>

Tyttöjen ja poikien leikkeihin kohdistuvat stereotyyptit

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Lindenbaum, P. (2008). Kenta ja barbiet. WSOY. [33 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan tyttöjen ja poikien leikkeihin ja ominaisuuksiin liittyviä stereotyyppioita. Jalkapallotaituri Kenta haluaa leikkiä tyttöjen kanssa nukeilla. Tyttöjen leikit ovat välillä varsin viljejä.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää, ettei leikeillä ja toiminnalla ole sukupuolta. • Jokaisella on oikeus olla omanlaisensa. • Ohjataan lapsia yhteisiin leikkeihin ja kokeilemaan itselleen ja sukupuolelleen epätyypillisiä leikkejä tai toimintaa. • Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. • Harjoitellaan kuvanlukutaitoa.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Havainnoikaa erityisesti kehonkielen ja henkilöiden välisten suhteiden kuvitusta. Juonen ennakointia: Mitä luulet seuraavaksi tapahtuvan? 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Pohtikaa ja sanoittakaa Kentan ongelmaa. Millaisia todellisia tai oletettuja haasteita Kenta kohtaa isän ja päiväkodin lasten, tyttöjen ja poikien, taholta? Kuinka Kenta ratkaisee ongelmat? Miksi Kenta ei halua isän tietävän, että hän vie barbien päiväkotiin? Miten tytöt aluksi suhtautuvat Kentaan ja hänen nukkeensa? Miksi Kenta haluaa mennä vessaan piiloon toisia poikia? Miltä Kentasta mahtaa tuntua? Miten kertomus päättyy? 3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Lapset voivat kertoa omista kokemuksistaan: Millaisia leikkejä he leikkivät. Kuka päättää leikeistä? Otetaanko kaikki mukaan? Miten riitoja voidaan ratkaista? Voivatko tytöt ja pojat leikkiä keskenään? 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Miettikää ja harjoitelkaa lasten kanssa tapoja, kuinka päästä mukaan leikkiin ja kuinka toimia, ettei kukaan jää leikin ulkopuolelle: Voinko tulla? Tulisitko? • Etsikää erilaisia roolivaatteita: huiveja, hameita jne. Pukeutukaa ja tanssikkaa musiikin tahdissa. Tähän voi yhdistää laululeikin. • Liitä lukuhetken liikuntatuokio. Esim. menkää ulos pelaamaan jalkapalloa tai liikuntasaliin sählyä. Joukkueita ei muodosteta sukupuolen mukaan tytöt vastaan pojat. Rohkaistaan kaikkia osallistumaan. Muodostakaa yhdessä kannustuspiiri: mennään piiriin, vuorotellen yksi lapsi kerrallaan juoksee piirin ympäri omassa tahdissaan, ja muut kannustavat häntä huutamalla lapsen nimeä. • Lapset asettuvat seisomaan pareittain vastakkain. Toinen lapsista liikuttaa hitaasti käsiään tai jalkojaan. Pari seuraa peilinä liikkeitä.
Arviointi:

Lisävinkkejä:

- Koti- ja roolileikeissä kokeilkaa erilaisia rooleja riippumatta sukupuolesta.
- Järjestäkää päiväkodissa leikkipäivä, jolloin lapset voivat esitellä omia lempilelujaan ja leikkejään. Ohjatusti opetellaan uusia piha- ja perinneleikkejä.

Huomioita:

Tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotyypit sekä ystävyys

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

<p>Kirja: Willis, J. (2019). Kroko mekossa. Mäkelä. [30 sivua]</p>
<p>Aihe: Kirjassa kuvataan tyttöjen ja poikien pukeutumiseen, vaatteisiin ja koruihin liittyviä stereotyyppiä. Aki-krokotiili on onnellinen pukeutuessaan punaiseen leninkiin ja korkokenkiin. Lopulta Aki oivaltaa: "Olen sellainen kuin olen, tuli mitä tuli!"</p>
<p>Tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää, että jokaisella on oikeus ilmentää itseään itselleen luontaisella tavalla. • Kehittää eettistä ajattelua pohtimalla ystävyttä, kiusaamista, toisten kunnioittamista, oikeudenmukaisuutta ja oman toiminnan vaikutusta muihin.
<p>Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):</p>
<p>Etukäteisjärjestelyt:</p>
<p>Toiminnan kulku:</p> <p>1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Kiinnittäkää erityistä huomiota hahmojen ilmeisiin ja tunteisiin.</p> <p>2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Mikä saa Akin iloiseksi, surulliseksi tai pelokkaaksi? Mitä mieltä lapset ovat hyeenojen suhtautumisesta Akiin? Miksi Aki haluaa salata asioita isältään? Millaiseksi Akin isä on kuvattu? Kuinka ystävät auttavat Akia? Miten tarina päättyy? Millaisia tunteita Akin hahmo herättää lapsissa?</p> <p>3. Keskustelkaa luetun pohjalta pukeutumisesta ja vaatteista: Voiko poika / mies pitää mekkoa tai hametta? Miksi ei voisi? Mitä tapahtuu, jos he kuitenkin pitävät mekkoa? Vrt. skotlantilainen kiltti. Miksi tytöt / naiset voivat pitää housuja ja lippistä? Onko olemassa tyypillisiä tyttöjen tai poikien vaatteita tai värejä? Mietitään vaatteiden ja pukeutumisen merkitystä. Lapset voivat kertoa vaatteistaan, mistä pitävät eniten.</p> <p>Keskustelkaa kiusaamisesta: kuinka tulee toimia, jos itse tai kaveri tulee kiusatuksi. Pohditaan pelkoa, häpeän- ja syyllisyydentunteita. Mitä on rohkeus? Varmista, että lapset voivat kokea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi.</p> <p>.</p> <p>4. Toimintaehdotuksia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Improvisoikaa kohtauksia kirjasta. Kokeilkaa olemista kiusatun roolissa. Miltä se tuntuu? • Harjoitelkaa tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä ristiriitojen ratkaisemista korttien avulla https://mieli.fi/fi/julisteet-ja-kortit/tunne-ja-kaveritaitokortit • Tutkikaa kirjoista ja netistä, kuinka pukeutumisen muoti ja tarkoitus ovat muuttuneet eri aikoina ja eri puolilla maailmaa. Kirjavinkki: Brooks, F. & Edom, H. (1992). Elämää ennen vanhaan. Tammi. • Lapsi voi suunnitella, piirtää tai askarrella jollekin henkilölle tai hahmolle mieluisan asukokonaisuuden. Lapsi voi piirtää omakuvan sekä leikata ja liimata sille vaatteet kangastilkuista. Saatavilla on värityskuvia henkilöistä asusteineen. • Tutkikaa ihmisten pukeutumista: Leikatkaa vanhoista kuvalehdistä kuvia ja tehkää yhteinen kuvakollaasi seinälle.

Arviointi:

Lisävinkkejä: Järjestäkää yhteinen revyy tai muotinäytös.

Huomioita:

Tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotyyppit sekä ystävyys 2

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Toivola, J. (2020). Poika ja hame. Otava. [39 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan tyttöjen ja poikien leikkeihin ja vaatteisiin kohdistuvia stereotyyppiä. Roni haluaa pukeutua äidin punaiseen hameeseen.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Rohkaista lasta olemaan oma itsensä. • Vahvistaa lapsen itseluottamusta ja antaa esimerkkejä vaikuttamismahdollisuuksista. • Lisätä lasten ymmärrystä vertaistuen tärkeydestä.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <p>1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Kirja sisältää runsaasti tekstiä. Tapahtuma liittyy koulumaailmaan.</p> <p>2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Keitä aikuisia kirjassa mainitaan? Miten he suhtautuvat Ronin haluun pukeutua hameeseen? Millaisia tunteita Roni kokee tarinan edetessä? Miten toiset lapset suhtautuvat Roniin? Millaisen muutoksen hameeseen pukeutuminen sai aikaan Ronissa? Miksi?</p> <p>3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Eettistä ja moraalista pohdintaa kiusaamisesta lapsentasoisesti. Mitä kiusaaminen on? Tutkikaa kiusaamistilanteeseen liittyviä rooleja: kiusattu, kiusaaja, kiusaajan tukija, puolustaja ja ulkopuolinen. Vinkki: https://mieli.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/koulukiusaamisen-kohteeksi-voi-joutua-kuka-tahansa</p> <p>Mitä lapsi voi tehdä, jos häntä kiusataan tai näkee toista kiusattavan?</p> <p>4. Toimintaehdotuksia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapset voivat keksiä erilaisia kiusaamistilanteita, joita käsitellään draaman avulla. Jokainen voi vuorollaan esittää kiusaajaa, uhria ja puolustajaa. Keskustelkaa eri roolien synnyttämistä ajatuksista ja tunteista. Miettikää, mitä rohkeus ja ystävyys merkitsevät. • Havainnollistakaa leikkien avulla, että ystävät voivat pitää joko samoista tai eri asioista. Vinkki: Tykkäysrinki / Ainoa-rinki https://docplayer.fi/229818-Erilaisia-osallisuusmenetelmia.html
Arviointi:
Lisävinkkejä:
Huomioita:

Tyttöjen ja poikien harrastuksiin kohdistuvat stereotypiat

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Nopola, T. (2010). Rauhallinen Erkki harrastaa. Tammi. [29 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan lasten ominaisuuksiin ja harrastuksiin kohdistuvia stereotyyppioita ja vanhempien odotuksia lapsen suhteen. Rauhallinen Erkki ei innostu liikuntaharrastuksista eikä nikkaroinnista. Hän tarkkailee perhosia.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää, että jokainen lapsi on omanlaisensa riippumatta sukupuolesta. • Vahvistaa lapsen kielellisiä taitoja.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Mitä hassuja tapahtumia ja yksityiskohtia tarinassa ja kuvissa esitetään? 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Mitä Erkki tekee mielellään? Mitä vanhemmat yrittävät saada Erkin harrastamaan? Mikä on lopputulos? Havainnoikaa tarkasti kirjan kuvia ja opetellaan uusia sanoja: huutomerkkiiökkönen, rikkaruoho, höyläpenkki, potkukelkka, henkselit jne. Tavuttakaa sanoja ja laskekaa tavujen lukumääriä. 3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Lapset voivat kertoa omista harrastuksistaan ja mielihyvystään. Miettikää mitä kaikkea voi harrastaa kesällä / talvella, sisällä / ulkona, yksin / ryhmässä tai ohjatusti / omin päin. 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Tehkää haastatteluja. Lapset kyselevät toisiltaan harrastuksista ja toiveista. Haastattelut voidaan videoida ja esittää vanhemmille. • Pantomiimileikki. Lapsi esittää yksin tai parin kanssa elein, ilmein ja liikkein jotain tekemistä tai harrastusta. Toiset yrittävät arvata, mistä on kyse. Apuna voidaan käyttää erilaisia kuvakortteja. Kortteja voi käyttää myös sananselitystehtävissä ja keskustelun virittämässä. Vinkki harrastuskortteista: https://www.tamaelama.fi/pelikortit/
Arviointi:
Lisävinkkejä: Perehtykää tarkemmin johonkin lapsia kiinnostavaan aiheeseen. Se voi olla esim. perhoset, linnut, lemmikit, harrastus tai urheilulaji. Etsikää tietoa ja esittäkää tuotokset seinälehtenä kaikille.
Huomioita:

Tyttöjen ja poikien harrastuksiin kohdistuvat stereotyyptit 2

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Lemmetty, L. (2010). Isän poika. Lasten keskus. [25 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan vanhempien lapseensa kohdistuvia epärealistisia ja sukupuolitunteita odotuksia sekä lapsen rohkeutta olla erilainen ja toteuttaa unelmiaan. Hiiri-isä oli nuoruudessaan nyrkkeilysankari. Isän poika haluaa balettianssijaksi.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Kannustaa lasta tekemään ja harrastamaan asioita oman kiinnostuksensa mukaisesti sekä rohkaista ammatinvalintaan sukupuolesta riippumatta. • Antaa lapsille musiikillisia kokemuksia ja elämyksiä musiikin kuuntelun, tanssin tai laululeikin kautta.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
<p>Toiminnan kulku:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Mihin maahan kertomus näyttää sijoittuvan? 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Mitä hiiripoika haluaa tehdä ja harrastaa? Millaisia toiveita hiiri-isällä on poikansa suhteen? Miksi? Miten ja miksi isän käsitykset muuttuvat? 3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Mitä eri ammatteja lapset tietävät? Mitä lapsi haluaisi isona tehdä? Onko ammatti sidottu sukupuoleen? Rohkaistakaa lasta toteuttamaan unelmiaan. 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Tutustukaa baletin ja tanssin maailmaan. Yhdistäkää kirjan lukemiseen musiikin kuuntelu ja tanssiesityksen katseleminen videolta. Vinkkejä: <ul style="list-style-type: none"> ○ Pienten joutsenten tanssi (Swan Lake, Tchaikovsky - Dance of the Little Swans) https://www.youtube.com/watch?v=Xd2nTXsivHs ○ THE BEST BARYSHNIKOV (COMPILATION PART 1) https://www.youtube.com/watch?v=cwS_aOwValU ○ RUDOLF NUREYEV vs MIKHAIL BARYSHNIKOV.wmv https://www.youtube.com/watch?v=WAla8o4nfol ○ "Zorba the Greek" ShakallisDance2019/Just Dance https://www.youtube.com/watch?v=f16cwfdsuOQ   • Tehkää balettiesitys hiiripojan tapaan. • Laulakaa ja leikkikää yhdessä. Opetelkaa oma piirileikki "Piiri pieni pyörii" https://www.youtube.com/watch?v=7FOA_yETcvY • Tutustukaa eri ammatteihin etsimällä tietoa lehdistä, kirjoista tai netistä. Vinkki: https://www.youtube.com/watch?v=-EeU7GJ0nsQ
Arviointi:
Lisävinkkejä:

- Lapset voivat hyödyntää tietojaan eri ammateista roolileikeissään.
- Voit vahvistaa lapsen luottamusta tulevaisuuteen: lapsesta voi sukupuolesta ja sen hetkisistä taidoista riippumatta tulla mitä tahansa, jos on valmis ponnistelemaan saavuttaakseen tavoitteensa.

Huomioita:

Kirja perustuu lyhytanimaatioelokuvaan, joka liittyy vuonna 2010 vietettyyn Chopinin 200-vuotisjuhlavuoteen. Elokuvan musiikki Chopin - Etude Op. 25 No. 9 "Butterfly" Allegro assai, on saatavilla esimerkiksi https://www.youtube.com/watch?v=vX7_4nv1UCM
Lyhyt Isän poika traileri ja tanssiin liittyvä video ovat nähtävissä https://www.facebook.com/IsanPoika/videos/?ref=page_internal

Erilainen sankaritarina sekä tyttöjen ja poikien harrastuksiin kohdistuvat stereotyyppit

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Docherty, H. (2016). Ritari joka ei halunnut taistella. Mäkelä [31 sivua]
Aihe: Riku-ritari on erilainen kuin muut ritarit. Lempeä Riku ei halua taistella. Hänen mielipuuhaansa on lukeminen.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Osoittaa, että on monenlaisia tapoja olla ja elää. • Riitoja voi ratkoa rauhanomaisesti neuvottelemalla. • Herättää kiinnostusta kirjoja ja lukemista kohtaan.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Kiinnittäkää huomiota kirjan riimittelyyn perustuvaan tekstiin. 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Miettikää, kuinka Riku poikkeaa tavallisesti kuvatuista satujen ritareista. Mitä haasteita Riku kohtaa ja kuinka hän selviytyy niistä? 3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Keskustelkaa kirjoista. Lapset saavat kertoa suosikkikirjoistaan ja siitä, millaisista kirjoista he pitävät. 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi kertoo tarinan mieleenpainuvimman kohdan sanallisesti tai piirtäen. • Tehkää tarinaan liittyviä draamaharjoituksia ja kokeilkaa eri rooleja. Palaa tarinaan myöhemmin uudelleen ja esittäkää se näytelmänä yleisölle. • Keksikää lisää riimipareja.
Arviointi:
Lisävinkkejä: <ul style="list-style-type: none"> • Lapset tuovat nähtäville suosikkikirjojaan ja esittelevät niitä toisilleen. Pitäkää kirjanäyttely. • Perehtykää kirjoitustaidon ja kirjojen historiaan. Lapsi voi kirjoittaa omia kuvaviestejä. • Lapsi voi kertoa oman tarinan, jonka aikuinen kirjoittaa muistiin. Sadutuksessa voidaan käyttää kuvia apuna.
Huomioita:

Erilainen sankaritarina

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Waddell, M. (1987). Hurjapäinen prinsessa. Kustannus-Mäkelä. [26 sivua]
Aihe: Päinvastoin kuin tavalliset prinsessat, peloton ja räväkkä prinsessa Ruusunnoppu seikkailee maailmalla, tappaa lohikäärmeitä ja etsii prinssinsä omalla tavallaan. He tappelevat keskenään onnellisina elämänsä loppuun asti.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Ravistellaan perinteisiä sukupuolirooleja ja toimintamalleja. • Vahvistetaan lapsen kielen käyttötaitoja.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <p>1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Kirja on parodia Prinsessa Ruusunen -sadusta. Jotkin kuvat voivat pienestä lapsesta tuntua pelottavilta.</p> <p>2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta aukeama aukeamalta tekstin ja kuvien avulla. Mitä eroavaisuuksia löytyy, jos sitä verrataan Prinsessa Ruusunen -satuun? Etsikää vastakohtaisuuksia. Mitä hassua / pelottavaa kuvissa on? Kummasta versiosta lapset pitävät enemmän? Miksi? Arvostetaan kaikkien valintoja. Miten lapset kuvailevat prinsessa Ruusunnoppua ja hänen toimintaansa? Mitä ajatuksia ja tunteita Ruusunnoppu herättää?</p> <p>3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Pohtikaa erilaisuutta, ennakkoluuloja ja -asenteita. Palauttakaa mieleen aiemmin luettujen kirjojen päähenkilöitä ja heidän vahvuuksiaan. Lapsille voivat olla tuttuja erilaiset kirjojen tyttö- ja prinsessahahmot, kuten Peppi Pitkätossu, Ronja Ryövärintytär, Prinsessa Pikkiiriikki tai Frozenin Elsa ja Anna.</p> <p>4. Toimintaehdotuksia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keksikää vastakohtapareja. Anna niistä myös esimerkkejä: arka kuin hiiri, rohkea kuin leijona jne. • Kuunnelkaa Sirkus Nurinkurinlandia https://areena.yle.fi/audio/1-4312124 • Keksikää ja pohtikaa "Mitä jos" - asioita ja tapahtumia. Esim. Mitä jos lapset saisivat päättää asioista / ihmiset nukkuisivat päivällä ja valvoisivat yöllä / ihminen osaisi lentää / ihmiset kävelisivät takaperin? Mitä siitä seuraisi? • Lapsi keksii oman sankarihahmon: Mitkä ovat sen vahvuudet, mitä se osaa erityisen hyvin, onko sillä taikavoimia, mitä se tekee ja miltä se näyttää? Lapsi kuvaa hahmoa piirtämällä tai esittämällä sitä itse käyttäen roolivaatteita tai muuta rekvisiittaa.
Arviointi:
Lisävinkkejä:
Huomioita:

Ystävyys, erilaisia ja samanlaisia

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Härmälä, A. (2011). Sinä et kuulu tänne, Beiron. Schildts. [39 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan erilaisuutta ja sen hyväksymistä, ystävyyttä ja ryhmään kuulumisen tärkeyttä. Beiron-koira haluaa osallistua koiranäyttelyyn, mutta häntä ei sinne hyväksytä. Koirahahmojen kautta voidaan lähestyä myös ihmisten moninaisuutta.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää jokaisen ainutlaatuisuus, samanarvoisuus ja oikeus olla oma itsensä. • Kannustaa ystävyteen ja toisten huomioimiseen. • Ennaltaehkäistä kiusaamista. • Kehittää vuorovaikutustaitoja.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Kuvista löytyy monia hauskoja ja mielenkiintoisia yksityiskohtia. 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta: Beironin toimintaa ja toisten koirien reaktioita. Miksi Beiron yrittää naamioitua? Kuinka kertomus päättyy? Miten Beironia voisi kuvailla? 3. Keskustelkaa luetun pohjalta itsetuntemuksen ja oman itsen hyväksymisen tärkeydestä sekä toisten kunnioittamisesta. Pohtikaa rehellisyyteen ja ystävyteen liittyviä asioita. Millainen on hyvä ystävä? Miten ystävää voi ilahduttaa? Miten ei-niin-kivasta-kaverista voisi saada ystävän? <p>Havaitkaa yhdessä, kuinka ihmiset ovat erilaisia ulkonäöltään, luonteiltaan, käyttäytymiseltään ja mieltymyksiltään. Miettikää, missä asioissa ihmiset ovat samanlaisia keskenään ja kuinka erilaisuuteen tulisi suhtautua. Jokainen lapsi tarvitsee huolenpitoa, ystäviä ja leikkiä.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Lapset miettivät omia vahvuuksiaan. Tukena voidaan käyttää vahvuuskortteja (Pesäpuu, Mieli), Huomaa hyvä! -toimintakortteja tms. • Tarkastelkaa itseämme peilin kautta: Miltä minä näytän? Askarrellaan omakuva havaintojemme pohjalta. • Kehumispiiri: lapsi saa myönteistä palautetta vertaisryhmältään. • Leikkikää ystävyysleikkejä. Vinkkejä: <ul style="list-style-type: none"> ○ Arvaa pieni ystäväni kuka täällä kolkuttaa https://www.leikkipankki.fi/Leikit/Tiedot/143 ○ Piirrän selkään https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/materiaalit/materiaalia_lasten_kanssa_tyoskentelyyn/
Arviointi:
Lisävinkkejä: <ul style="list-style-type: none"> • Lapset kertovat tuntemistaan koirista. Tutkikaa kirjoista tai netistä erilaisia koirarotuja. Millaisia ominaisuuksia niillä on ja miten ne voivat auttaa ihmisiä? Mihin koirarotuun lapsi voisi samaistua?

- Piirtäkää oma satukoira tai muu satuhahmo. Mitä se tekee ja mistä se pitää? Mitkä ovat sen heikkouksia ja vahvuuksia?
- Leikkikää 2–3 lapsen ryhmissä koiran hoitamista. Koiranhoitaja kouluttaa koiriaan ja pitää niistä huolta. Vaihtakaa rooleja.

Huomioita:

Tyttöjen ja poikien vaatteisiin ja pukeutumiseen kohdistuvat stereotyyppit sekä sukupuolen moninaisuus

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Love, J. (2019). Julius on merenneito. Kustantamo S&S. [31 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan oman itsensä löytämistä, toteuttamista ja sellaisena hyväksytyksi tulemisen tärkeyttä. Julius kokee olevansa merenneito ja haluaa tuoda sen esiin. Onneksi mummi ymmärtää ja hyväksyy.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää ja arvostaa ihmisten moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta riippumatta sukupuolesta, ulkonäöstä, iästä, fyysisistä ominaisuuksista tai kulttuurieroista. • Tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä. • Tutustua kuvataiteeseen.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Kirjassa on vähän tekstiä. Juoni etenee paljolti kuvituksen kautta. Tarkastelkaa kuvituksen tekniikkaa ja värimaailmaa. 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Mitä Julius kuvittelee ja haaveilee? Miten mummi siihen suhtautuu? Millainen tunnelma välittyi kirjan sivuilta? 3. Keskustelkaa luetun pohjalta lasten haaveista ja toiveista. Mitkä asiat tuovat hyvän mielen? Mitkä asiat ovat tärkeitä? 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi piirtää itselleen tärkeitä ihmisiä ja asioita. • Lapsi tekee aarrekartan unelmistaan ja toiveistaan: Leikatkaa isolle kartongille lehdistä kuvia, liimataan, piirretään tai kirjoitetaan asioita, joista lapsi haaveilee, haluaa tehdä tai harrastaa. • Tutustukaa kuvataiteen maailmaan: tutkikaa kuvataidekirjoja tai taidetta netissä. Vinkki: https://ateneum.fi/taidekokoelmamme/ • Lapsi ilmaisee vapaasti tunteuksiaan maalaamalla tai piirtämällä. Samalla voi kuunnella musiikkia.
Arviointi:
Lisävinkkejä: <ul style="list-style-type: none"> • Tarkastelkaa maalausta Rouva Charpentier ja hänen lapsensa (Renoir 1878) https://fr.wikipedia.org/wiki/Madame_Charpentier_et_ses_enfants#/media/Fichier: Pierre-Auguste_Renoir_094.jpg Mitä lapset näkevät kuvassa? Miten kuvan lapset ovat pukeutuneet ja millaiset hiukset heillä on? Mitä sukupuolta he mahtavat olla? Maalauksen syntyäikaan Ranskassa oli tapana pukea sisarukset samalla tavalla. Kuvassa lapsi, joka istuu koiran päällä, on tyttö ja tuolilla istuva lapsi on hänen pikkuveljensä. Pukeutumisesta ei aina voi päätellä sukupuolta.

- Katsokaa Leonardo da Vincin maalausta Mona Lisa. Miksi hän hymyilee? Mitä hän ajattelee? Ketä kuva esittää https://fi.wikipedia.org/wiki/Mona_Lisa

Huomioita: Kirja on kuultavissa ääneen luettuna englanninkielisenä musiikillisena versiona <https://www.youtube.com/watch?v=E44zjYyxnWg+teht%C3%A4v%C3%A4>

Sukupuolen moninaisuus sekä ystävyys

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Walton, J. (2016). Olen ystäväsi aina: tarina rohkeudesta ja rakkaudesta. Otava. [32 sivua]
Aihe: Kirjassa kuvataan ystävyyttä ja sukupuolen moninaisuutta. Erkki-nalle haluaa olla Elli.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää, että tärkeintä on saada olla oma itsensä ja kunnioittaa toista sellaisena kuin hän on. • Ymmärtää sukupuolen moninaisuutta. • Ystävyys ja leikit eivät ole sukupuolesta kiinni. Ohjataan lasta ystävyden vaalimiseen. • Antaa musiikillisia elämyksiä.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Kiinnittäkää huomiota nallen ilmeisiin. 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Miksi Erkki-nalle on surullinen? Mitä Tuomas vastaa nallelle? Muuttuvatko Tuomaksen ja nallen leikit nimenvaihdoksen jälkeen? 3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Voit kertoa, että joskus poika voi kokea sisimmässään olevansa oikeasti tyttö tai tyttö voi kokea olevansa poika. Lapsessa voi olla myös sekä tytön että pojan ominaisuuksia. Lapsen kokemusta ei tule mitätöidä. Sukupuolen moninaisuus tulee hyväksyä ja arkipäiväistä. Kuuntele lapsia. Mitä kivaa ystävän kanssa voi tehdä? Lapset kertovat omista kokemuksistaan ja leikeistään. 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Yhteistä tekemistä Mitä ystävän kanssa voi tehdä? -korttien avulla https://www.konkreettistavarhaiskasvatusta.com/blog/pohja-mza6k • Kuunnelkaa, laulakaa ja leikkikää ystävydestä kertovia lauluja. Vinkkejä: <ul style="list-style-type: none"> ○ Minun ystäväni on kuin villasukka https://www.youtube.com/watch?v=H9Gd-BjkA78&feature=emb_title ○ Ystäväni, tuttavani https://www.youtube.com/watch?v=TAmzOcEthpl (laulu), https://www.youtube.com/watch?v=TfTqvFillheA (leikki) ○ Tule ystäväksi näin https://www.youtube.com/watch?v=CiTBLZxoTk4 ○ Elefanttimarssi https://www.youtube.com/watch?v=yk3PV-Z1tRM
Arviointi:
Lisävinkkejä:
Huomioita: Kirja on kuultavissa ääneen luettuna englanninkielisenä versiona https://www.youtube.com/watch?v=_Mo6xWnZeG8

Sukupuolen moninaisuus 2

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

Kirja: Autere, K. (2019). Lohikäärme, jolla oli keltaiset varpaat. Pieni Karhu. [30 sivua]
Aihe: Kirjassa tehdään tunnetuksi käsitteitä muunsukupuolinen ja intersukupuolisuus lähestymällä aihetta lohikäärmeperheeseen syntyvän erilaisen vauvan kautta.
Tavoitteet: <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää, että jokainen on arvokas ja rakastettava omana itsenään riippumatta ulkoisista piirteistä. • Lapsi saa rauhassa löytää oman sukupuolensa. • Ymmärtää ja kunnioittaa lähiyhteisön moninaisuutta.
Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):
Etukäteisjärjestelyt:
Toiminnan kulku: <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Miten vanhemmat ja muut sukulaiset suhtautuivat kuoriutumattomaan poikaseen? Entä kuoriutumisen jälkeen? Mitä poikasen kehosta ja sukupuolesta huomattiin? Oliko vanhemmille vauvan sukupuoli tärkeä? Mistä asioista vanhemmat haaveilivat? Valitse käsitteitä lapsentasoisesti. 3. Keskustelkaa luetun pohjalta ihmisten erilaisuudesta: ihmiset poikkeavat toisistaan iän, pituuden, silmien, hiusten ja ihon värin suhteen. Sukupuoli on vain yksi ominaisuus. Erilaisuus on rikkautta. Kirjaan viitaten voi todeta, ettei lapsen sukupuoli ole aina itsestään selvä. Esim. tytöksi luokiteltu voi tuntea olevansa poika. Vauvatkin ovat erilaisia. Toiset itkevät paljon tms. Jos lapsen kotona on vauva, hän voi kertoa perheensä vauvasta. 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Etsikää, leikatkaa lehdistä ja liimatkaa seinätauluksi kuvia ihmisistä. Huomatkaa ihmisten moninaisuus. • Piirtäkää ja värittäkää oma kasvokuva. Valmiina voi olla malli kasvoista, jota lapsi täydentää. Piirtäkää oman kämmenen kuva. Lasten kuvat asetetaan vierekkäin seinälle. Huomatkaa samanlaisuus ja erilaisuus. • Aiheeseen sopivia leikkejä: https://www.leikkipankki.fi/haku <ul style="list-style-type: none"> ○ Väri (MLL). Vaatteen värin asemesta voidaan sanoa esim. "Se, kenellä on siniset silmät / tummat hiukset..." ○ Erilaisuuskävely ○ Samikset
Arviointi:
Lisävinkkejä: Kaveruutta, sukupuolen moninaisuutta ja intersukupuolisuutta voitte käsitellä myös Seta ry:n animaatioiden ja sukupuolen moninaisuudesta kertovien satujen avulla https://seta.fi/sateenkaaritieto/ammattilaisille/opetusala/varhaiskasvatus/
Huomioita: Kirjan kirjoittaja Kuura Autere on Setan Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen sosiaalipsykologi. Kirja antaa positiivisen esikuvan ja mallin lähestyä sukupuolen moninaisuutta sekä korostaa lähiyhteisön tuen merkitystä lapsen hyvinvoinnille.

Sukupuolen moninaisuus sekä ystävyys 2

Aika ja paikka:

Mukana olevat aikuiset ja työnjako:

Lapsiryhmä (lukumäärä, ikä, erityistavoitteet):

<p>Kirja: Marttinen, T. & Salminen, A. (2014). Ikioma perheeni. Pieni Karhu. [43 sivua]</p>
<p>Aihe: Kirjassa kuvataan sateenkaariperheen elämää ja ystäviä pienen lapsen Kuun näkökulmasta. Kirja tuo esiin perhemuotojen, sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta. Kuu on hahmona sukupuolineutraali.</p>
<p>Tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää ja hyväksyä sukupuolten ja perheiden moninaisuutta. • Huomataan, että sateenkaariperheen elämä ei poikkea muista ja ihmiset ovat pohjimmiltaan samanlaisia. • Perhe, ystävät, rakkaus ja toisista välittäminen ovat tärkeitä asioita kaikille. • Tukea lapsen sukupuoli- ja perheidentiteettiä niin että lapsi kokee itsensä ja perheensä arvokkaaksi.
<p>Työtavat (leikkien / liikkuen / tutkien / taiteellisesti toimien ja ilmaisten):</p>
<p>Etukäteisjärjestelyt: Sinun on hyvä perehtyä kirjaan ennen sen lukemista lapsille. Kirjan aiheita voitte käsitellä useammalla kerralla ja eri henkilöhahmojen kautta. Henkilöistä voi olla esillä erilliset kuvat tai heistä voi tehdä esim. pahviset pöytäteatteri-, käsi- tai sorminuket. Kirjan henkilöitä voivat esittää myös oikeat nuket.</p>
<p>Toiminnan kulku:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lukekaa kirja ja katselkaa kirjan kuvia yhdessä. Kirjan lukemisen voi jaksottaa esim. seuraavasti: a. Kuun perhe (Kuu, äiti ja mama) ja syntymä, b. Kim ja Kimin perhe (Kim, isä ja iskä), c. Niki ja d. syntymäpäivän vietto. Kirjan henkilöhahmot kannattaa konkretisoida. 2. Tarkastelkaa kirjan kertomusta. Mitä Kuu kertoo perheestään, syntymästään ja ystävistään? Kootkaa kirjan kannustavia ajatuksia: <ul style="list-style-type: none"> • ”Ystävyys on sitä, että on ihan pakko hymyillä, kun näkee ystävänsä.” • ”Ei riitelemine ole vaarallista. Kaikki riitelevät joskus. Mutta fiksit sopivat riitansa ja pyytävät anteeksi.” • ”Tärkeintä on, että ihminen saa olla sellainen kuin hänestä tuntuu parhaalta.” • ”Ihminen tuntee itse, millainen hän on. Ja toisten pitää kunnioittaa hänen tunteitaan.” • ”Olisi kummallista, jos kaikkien perheet olisivat samanlaisia. Emmehän me ihmisetkään ole.” • ”Se, että ihminen rakastaa toisia ihmisiä, on hieno ja tärkeä asia. Se on elämän sokeri ja suola!”   3. Keskustelkaa luetun pohjalta. Lapset kertovat halutessaan itsestään ja perheestään, kivoista asioista, joita voi tehdä itse tai perheen ja ystävien kanssa, syntymäpäivien vietosta tms. Keskustelkaa erilaisista perheistä. Millaisia perheitä lapset tietävät? 4. Toimintaehdotuksia: <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi voi piirtää oman perheensä. • Tehkää pieniä esityksiä Kuun syntymäpäivän tapahtumista (eväiden teko – bussiajelu – eväiden syönti kalliolla – veneellä merellä – uiminen – kakku ja laulu kotona – lahjat). Esittäkää ne nukketeatterina ja/tai roolileikkinä. • Tehkää oma esitys omasta aiheesta. Askarrelkaa yhdessä henkilöhahmoja, roolivaatteita tai muuta rekvisiittaa. Esitettäkää se toisille lapsille tai vanhemmille. Vinkki teatterihahmojen valmistamiseen: https://leikkipaiva.fi/wp-content/uploads/Taideterho_toimintakortit_pdf.pdf

- Keksikää omia mietelauseita. Laittakaa ne esille kaikkien nähtäväksi.

Arviointi:

Lisävinkkejä:

- Kun lapset leikkivät kotileikkejä, voit ehdottaa heille, että perinteisten äiti-isä-lapsi-roolien sijaan perhemalli voi olla erilainen.
- Tehkää lapsen sukupuu, jota varten lapsi voi tuoda kotoa valokuvia. Vaihtoehtoisesti tehkää ystävyypuun, johon merkitään lapselle tärkeitä ihmisiä.
- Lisätietoa monimuotoisista perheistä: <https://monimuotoisetperheet.fi/> ja juliste https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2020/07/MMP_perheet_juliste_A3_cmyk.pdf

Huomioita:

- Kirja sisältää runsaasti tekstiä. Se on pikemminkin kuvitettu kirja kuin kuvakirja.
- Kirjan avulla voidaan tutustua käsitteisiin sateenkaariperhe, keinohedelmöitys, biologinen vanhempi, apilaperhe, sukupuolen moninaisuus, muunsukupuolinen, sukupuoliristiriita, sukupuolen korjaus ja transsukupuolisuus.

Kuvat: Minna Kähkönen